

Prof. dr hab. Barbara Smolińska-Theiss

Uczelnia Korczaka w Warszawie

Recenzja osiągnięcia naukowego dr Anny Seredyńskiej do wniosku o nadanie stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie pedagogika

We wniosku do Rady Doskonałości Naukowej o przeprowadzenie postępowania habilitacyjnego - Pani dr Anna Seredyńska jako osiągnięcie naukowe wskazała autorską monografię naukową *Wolontariusz hospicyjny w ujęciu tanatopedagogiki. Predyspozycje. Przygotowanie. Wyzwania wychowawcze*. Wydawnictwo naukowe Akademii Ignatianum w Krakowie, Kraków 2021, ISBN 978-83-7614-443-6.)

Działając na podstawie Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2021 r. poz. 478 zm.) jako recenzent odpowiadam na pytanie czy przedstawione do oceny osiągnięcie naukowe odpowiada warunkom określonym w art. 219 niniejszej ustawy.

1. Dokumentacja wniosku

Podstawą recenzji jest wskazana i załączona do dokumentacji monografia: *Wolontariusz hospicyjny w ujęciu tanatopedagogiki. Predyspozycje. Przygotowanie. Wyzwania wychowawcze*. Wydawnictwo naukowe Akademii Ignatianum w Krakowie, Kraków 2021, ss.319.

Do dokumentacji Habilitantka załączyła także wcześniejsze monografie:

1. Anna Seredyńska, Zastosowanie psychoterapii psychodynamicznej w opiece, wychowaniu i resocjalizacji, Akademia Ignatianum Wyd. WAM, Kraków 2012 ss.207;
2. Anna Seredyńska, Mechanizmy obronne w diagnozie psychodynamicznej i pedagogicznej, Akademia Ignatianum 2015, Wyd. WAM ss. 159;
3. Anna Seredyńska, Od zaburzeń zachowania do zaburzeń osobowości, Akademia Ignatianum 2016, Wyd. WAM, ss.205;
4. Anna Seredyńska, Mechanizmy obronne jako wskaźnik stylu osobowości. Charakterystyka psychometryczna narzędzia badawczego. Akademia Ignatianum 2016, Wyd. WAM, ss. 210;
5. Anna Seredyńska, Posługa wolontariusza hospicjum w doświadczeniu i działalności edukacyjnej Ewy Bodek, Wydawnictwo Naukowe Ignatianum w Krakowie, Kraków 2019, ss.121.

W dokumentacji Habilitantki znalazły się dwa tomy załączników. Tom I obejmuje:

1. wniosek przewodni,
2. autoreferat,
3. wykaz osiągnięć naukowych,
4. wygłoszone referaty na zagranicznych, ogólnopolskich i międzynarodowych konferencjach,
5. zaświadczenie o współpracy z Hospicjum św. Łazarza w Krakowie,
6. zaświadczenie o współpracy z Chrześcijańskim Forum Pracowników Nauki,
7. zaświadczenie o współpracy z Centrum Ochrony Praw Dziecka
8. zaświadczenie o współautorstwie publikacji
9. zaświadczenie ze studiów i szkoleń,
10. Nagroda Rektora – zaświadczenie.

W obszernym tomie II Habilitantka zamieściła kopie 21 artykułów opublikowanych w czasopiśmie parametrycznych, 22 kopie rozdziałów w pracach zbiorowych, 9 kopii w innych czasopiśmie oraz 5 artykułów pokonferencyjnych.

Przedstawiona do oceny dokumentacja jest kompletna, starannie przygotowana. Spełnia wymogi formalne.

2. Biografia zawodowa i akademicka dr Anny Seredyńskiej

Pani dr Anna Seredyńska jest absolwentką Uniwersytetu Jagiellońskiego. W 1995 roku ukończyła magisterskie studia pedagogiczne ze specjalnością resocjalizacja. Pracę magisterską przygotowała pod kierunkiem prof. dra hab. Bronisława Urbana. Cztery lata później uzyskała w Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie dyplom magisterski na kierunku teologia w zakresie teologii pastoralnej. W 2010 roku ukończyła czteroletnie studia podyplomowe z dziedziny psychoterapii psychodynamicznej prowadzone przez Krakowskie Centrum Psychoterapii Psychodynamicznej, a następnie podjęła magisterskie studia psychologiczne. W 2014 roku w Szkole Wyższej Psychologii Społecznej w Katowicach uzyskała dyplom magisterski z psychologii klinicznej na podstawie pracy *Znaczenie kreatywności w poziomie zaangażowania nauczycieli akademickich w pracę grupy psychodynamicznej superrewizji koleżeńskiej*.

W 2004 roku Wydział Teologiczny Papieskiej Akademii Teologicznej nadał mgr Annie Seredyńskiej stopień doktora nauk teologicznych w zakresie teologii duchowości. Podstawą

przewodu doktorskiego była rozprawa pt. *Dynamika rekolekcji Ignac jańskich w formacji duchowej młodzieży Ruchu Światło-Życie w Polsce*. Promotor pracy- prof. dr hab. Jan Machniak. W 2020 r dr Anna Seredyńska uzyskała dyplom Wyższej Szkoły Kształcenia Zawodowego potwierdzający ukończenie studiów podyplomowych on-line pt. *Psycholog jako biegły sadowy w postępowaniu karnym i cywilnym*.

Pani dr Anna Seredyńska jest także specjalistką w zakresie statystycznych analiz ilościowych. Ukończyła trzy szkolenia prowadzone przez firmę StatSoft Polska. Był to kurs podstawowy Statistica, następnie kurs statystyka w medycynie oraz kurs wprowadzenie do analizy mocy testu i szacowania liczebności próby.

Przez lata Pani dr Anna Seredyńska pracowała jako nauczycielka w krakowskich szkołach średnich. Od 2005 jest związana z Papieską Akademią Teologiczną w Krakowie, a później z Ignatianum i Uniwersytetem Papieskim im Jana Pawła II w Krakowie. Od roku 2009 prowadzi nieprzerwanie prywatny gabinet psychoterapii.

Przedstawione powyżej dane pokazują, iż Habilitantka rozwija swoje kompetencje w sposób wręcz ekspansywny. Buduje biografie zawodową na pograniczu pedagogiki psychologii, teologii, pracy socjalnej. W centrum zainteresowań stawia terapię, pomoc i wsparcie indywidualne, duchowe, edukacyjne. W tych poszukiwaniach widać specyficzną formację i postawę akademika łączącego badania z działaniem. Pani dr Anna Seredyńska koncentruje się na diagnozie psychologicznej, szuka dla niej odpowiednich narzędzi poznania i pomiaru. Pogłębiona diagnoza ma jednocześnie wskazać, przybliżyć model terapii. Nie jest to zwykła racjonalność zawodowa, ale postawa etyczna nastawiona na służbę człowiekowi. Nie bez przyczyny w dalszej biografii Habilitantka podejmuje najtrudniejsze zagadnienia egzystencjalne: życia i śmierci.

3. Osiągnięcia projektowe i pozauczelniana aktywność naukowa oraz społeczna

Pani dr Anna Seredyńska deklaruje, iż spełnia warunki stawiane w Ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2021 r. poz. 478 zm.). Podaje, iż ma w swoim dorobku prace projektowe. W ramach badań statutowych (brak dokładniejszych informacji) przygotowała kolejne monografie o: zastosowaniu psychoterapii psychodynamicznej w opiece, wychowaniu i resocjalizacji; o mechanizmach obronnych w diagnozie psychologicznej i pedagogicznej; o zaburzeniach o mechanizmach obronnych jako wskaźniku stylu osobowości. Podaje iż (autoreferat s. 24) w ramach grantu z funduszy Unii Europejskiej (brak numeru i dokumentacji) prowadziła warsztaty w zakresie wypalenia zawodowego. Były one realizowane w Hospicjum św. Łazarza w Krakowie.

Habilitantka uczestniczyła w 16 konferencjach międzynarodowych, w 11 konferencjach ogólnopolskich. Od lat jest aktywnym członkiem Chrześcijańskiego Forum Pracowników Nauki. Organizuje coroczne konferencje. Współpracuje z Centrum Ochrony Dziecka przy Akademii Ignatianum oraz Kuratorium Oświaty w Krakowie. Angażuje się w działania społeczne i szkoleniowe związane z przemocą wobec dziecka. Z Akademią Ignatianum w Krakowie związana jest od 17 lat. Specjalizuje się w zagadnieniach związanych z pracą opiekuńczo-wychowawczą i pracą socjalną. Prowadziła także cykl zajęć na temat rozpoznawania przemocy w rodzinie, na temat psychoterapii i socjoterapii. Przygotowywała programy nauczania z zakresu profilaktyki przemocy seksualnej wobec dzieci i młodzieży na studiach podyplomowych. Była opiekunką 32 prac magisterskich i 66 prac licencjackich.

Habilitantka angażuje się w działalność poza uczelnią macierzystą. Prowadziła zajęcia na Uniwersytecie Papieskim Jana Pawła II w Krakowie, zajmuje się również formacją psychologiczną Siostr Klarysek w Krakowie. Od lat związana jest z Hospicjum św. Łazarza w Krakowie, przygotowuje wolontariuszy, prowadzi warsztaty wypalenia zawodowego dla pracowników hospicjum. Jest związana z tą placówką praktycznie i naukowo.

Dr Seredyńska działa w następujących towarzystwach naukowych: w Polskim Towarzystwie Psychoterapii Psychodynamicznej, w Stowarzyszeniu Psychologów Chrześcijańskich, w Polskim Towarzystwie Psychologicznym.

4. Dorobek naukowy Kandydatki

Ocena dorobku naukowego dr Anny Seredyńskiej nie jest zadaniem prostym. Habilitantka należy do grona akademików uprawiających naukę interdyscyplinarnie. Łączy pedagogikę z psychologią, teologią, a także z medycyną. Przyjmuje różne, a nawet przeciwstawne perspektywy analityczne. Jest to zarówno sfera bliska teologii duchowości, jak i psychologii klinicznej. Bardzo trudno jest określić tożsamość teoretyczną Habilitantki. Dr Seredyńska nie dba o takie identyfikacje i konsekwencje stanowisk. Posługując się bardzo rozwiniętymi diagnozami statystycznymi, deklaruje że sięga do antropologii chrześcijańskiej. Opowiada się za personalizmem chrześcijańskim, ale z dużą odwagą i wiarą w moc narzędzi badawczych sprowadza osobę ludzką do cech osobowości. Píše o pedagogice humanistycznej, a jednocześnie skrótowo i specyficznie traktuje problem wartości w wychowaniu i w praktyce zawodowej.

Nie są to tylko uwagi pod adresem Habilitantki. Związki pedagogiki z psychologią od lat budzą wiele pytań i kontrowersji. Nie dadzą się sprowadzić do prostych konstatacji.

Niewątpliwie jest to związek fundamentalny, ale też różnie definiowany przez różne dyscypliny. Był on i jest bardzo silny w badaniach nad rozwojem dziecka. Także dydaktyka, czy późniejsza pedagogika twórczości obficie czerpała ze zdobyczy psychologii. Najsilniejszy związek z psychologią widać w pedagogice specjalnej.

Tę bliskość pedagogiki i psychologii można widzieć przez pryzmat dyscypliny, czy raczej subdyscypliny pedagogicznej. Można ją postrzegać jako psychologiczny nurt w pedagogice, jak również jako psychologiczny kierunek rozwoju nauk o edukacji. W dzisiejszych badaniach, zwłaszcza nad uczeniem się, nad sztuczną inteligencją - ranga i znaczenie tego kierunku raczej wzrasta. Pogranicze pedagogiki psychologii i medycyny budzi wiele nadziei i obaw. Tym ważniejszy, ale i pełen pułapek staje się dzisiaj taki interdyscyplinarny model uprawiania pedagogiki.

Pani Seredyńska jest doktorem teologii uprawiającym pedagogikę. Takie połączenie od strony naukowej, wbrew pozorom, nie jest łatwe. Ma ono wielką tradycję, widoczną od dawna w pedagogice religijnej, a jednocześnie budzi dzisiaj wiele kontrowersji i pytań o podstawy teoretyczne, o metodologię badań, o kulturowe odniesienie i społeczno-polityczne uwarunkowania.

Wskazanych wyżej wątpliwości nie eliminuje otwarty, wieloparadygmaticzny, transwersalny, heteronomiczny charakter współczesnej pedagogiki. Te wszystkie określenia odsłaniają bogate, różnorodne pole poszukiwań współczesnej pedagogiki. Nie dają one jednak kotwicy, nie pokazują gdzie jest granica tej różnorodności poza którą trudno mówić czy to jest jeszcze pedagogika.

Interdyscyplinarność badań rodzi wiele kłopotów formalnych, zwłaszcza przy ocenie dorobku związanego z awansem akademickim. Jako recenzent mam obowiązek ocenić wkład Habilitantki w rozwój dyscypliny, w tym przypadku pedagogiki. Trudno jest jednak orzec, które prace należą do pedagogiki. Wątpliwości można mieć zwłaszcza do dwóch zgłoszonych przez Habilitantkę monografii: *Mechanizmy obronne w diagnozie psychodynamicznej i pedagogicznej* Kraków 2015; oraz *Mechanizmy obronne jako wskaźnik stylu osobowości. Charakterystyka psychometryczna narzędzia badawczego*. Kraków 2016. Są to prace w których Autorka stosuje, modyfikuje i standaryzuje narzędzie do badania psychologicznych mechanizmów obronnych w diagnozie psychodynamicznej. W obu tych pracach Habilitantka odwołując się do teorii J. S. Vaillanta i G.O. Gabbarda analizuje trzy grupy mechanizmów obronnych człowieka. Są to tzw.: prymitywne mechanizmy: (wycofanie, zaprzeczenie, onnipotentna kontrola, prymitywna idealizacja, prymitywna dewaluacja, projekcja, introjeksja, identyfikacja projekcyjna, rozszczepione ego, dysocjacja). W drugiej grupie tzw.

mechanizmów obronnych wyższych znalazły się takie mechanizmy jak: (wyparcie, regresja, izolacja, intelektualizacja, racjonalizacja, moralizacja, segmentacja, anulowanie, zwracanie przeciw ja, przemieszczenie, reakcja upozorowana, odwrócenie, identyfikacja, *acting out*, seksualizacja, sublimacja). Trzecią grupę dojrzałych mechanizmów obronnych tworzą: humor, stłumienie, asceza, altruizm, antycypacja, sublimacja. Główną treścią tych prac Habilitantki jest bardzo rozbudowana, głęboka analiza czynnikowa, pokazująca zależności między wymienionymi mechanizmami a różnymi innymi czynnikami osobowościowymi i społecznymi.

Habilitantka jako specjalistka od analiz ilościowych stosuje bardzo szeroki zestaw testów i miar statystycznych. Konkluzją tych rozbudowanych badań i szczegółowych analiz statystycznych są szczegółowe charakterystyki mechanizmów osobowości. Habilitantka posługując się zmodyfikowanym i zbadanym pod względem trafności i rzetelności kwestionariuszem – zestawiała styl osobowości, jego opis z korelującymi mechanizmami obronnymi i odpowiadającymi im zaburzeniami osobowości.

Pani dr Anna Seredyńska pisze wprawdzie we wstępie, że są to prace adresowane nie tylko do psychologów, że w badaniach uczestniczyli pedagodzy i pracownicy socjalni, ale czy to wystarczy, aby zaliczyć wymienione monografie do prac pedagogicznych?

Bliższe związki z pedagogiką dostrzec można w monografii *Zastosowanie psychoterapii psychodynamicznej w opiece, wychowaniu i resocjalizacji*, Kraków 2012. Jest to ważna publikacja w dorobku Habilitantki. Przedstawia podstawy teorii i jej wykorzystanie w praktyce terapeutycznej. Wielka szkoda, że Autorka charakteryzując ramę teoretyczną swoich badań i działań - nie korzysta z oryginalnych amerykańskich publikacji, ale z materiałów przygotowanych przez Krakowskie Centrum Psychodynamiczne do użytku wewnętrznego. Brakuje także bliższych wyjaśnień, jak to podejście terapeutyczne z lat 50. XX w., oparte na psychoanalizie - ewoluowało w kolejnych latach, jak różnicowało się, jak funkcjonuje w różnych szkołach psychoterapii dzisiaj. Takie pytania mogą stawiać pedagodzy, pracownicy socjalni, i inni przedstawiciele zawodów pomocowych, dla których terapia psychodynamiczna jest nowym zagadnieniem.

Rozprawa *Zastosowanie psychoterapii psychodynamicznej w opiece, wychowaniu i resocjalizacji*, jak podaje Autorka pokazuje sposób wykorzystania superwizji w kształceniu kompetencji osobistych i zawodowych pedagogów. Sięgając do badań eksperymentalnych stawia pytanie, czy i na ile pedagodzy uczestniczący w superwizji koleżeńskej zmieniają obraz siebie i wizje swojej roli zawodowej. Jest to ciekawe, specyficzne podejście do zawodów pomocowych, dość typowe dla amerykańskiej pracy socjalnej, w której duży akcent kładziony

jest na rozwój osobowy pracownika socjalnego (zob.: J. Szmagański, K. Frysztański). W Polsce ten model pracy socjalnej nie jest tak bardzo widoczny.

Pani dr Anna Sereżyńska w swoich pracach unika szerszych kontekstów. Nie pokazuje problemów zdrowia psychicznego polskiego społeczeństwa, nie mówi o rozwoju i komercjalizacji psychoterapii w Polsce. Koncentruje się na diagnozie psychoterapeutycznej, uczy czytania tej diagnozy, rozpoznawania zaburzeń osobowości i zaburzeń zachowania. Pisze o tym w bardzo ciekawej rozprawie *Od zaburzeń zachowania do zaburzeń osobowości*, Kraków 2016. Jest to rodzaj przewodnika, czy podręcznika adresowanego do przedstawicieli różnych profesji zajmujących się wsparciem i pomocą. Udanym zabiegiem dydaktycznym są w tym przypadku różnorodne charakterystyki zaburzeń wyprowadzone z praktyki zawodowej Habilitantki, a także z literatury, czy z mediów.

Dr Sereżyńska łączy badanie z działaniem, szuka praktycznych wniosków wpływających ze swoich bardzo drobiazgowych diagnoz. Czerpie także z doświadczeń nauczyciela akademickiego. Z szacunkiem i uznaniem pisze o ważnych działaczach i badaczach wolontariatu, a zwłaszcza tych, którzy trafili do hospicjów (zob. *Posługa wolontariusza hospicjum w doświadczeniu i działalności edukacyjnej Ewy Bodek*, Kraków 2019).

Dorobek publikacyjny dr Anny Sereżyńskiej jest bogaty, różnorodny, ale i dość rozproszony. Są w nim publikacje *stricte* akademickie i prace o charakterze popularnym. Widać w nich zróżnicowane poziomy analiz i różnorodny język. Jest to zrozumiałe. Dr Sereżyńska inaczej pisze np. o posłudze religijnej, inaczej o psychologicznych mechanizmach terapii.

Ilościowo dorobek Habilitantki jest ogromny; 10 wydanych monografii, (jak podano wyżej), 21 artykułów w czasopismach parametrycznych, 9 w innych, 22 rozdziały w pracach zbiorowych. Są to prace publikowane w *Kwartalniku Pedagogicznym w Horyzontach Wychowania*, w *Forum Pedagogicznym*, w *Pedagogice Społecznej*, *Paedagogia Christiana*, *Studia Pedagogica Ignatiana*. Kilka z nich jest opublikowana w wersji anglojęzycznej. W bibliografii Habilitantki figurują także artykuły zamieszczone w punktowanych czasopismach zagranicznych.

Od strony formalnej jest to dorobek całkowicie wystarczający na użytek postępowania habilitacyjnego. Problemem pozostaje pytanie o to, jak odczytać interdyscyplinarne prace Pani dr Anny Sereżyńskiej, na ile jest to dorobek pedagogiczny, jaki model pedagogiki uprawia Habilitantka?

O swoim dorobku naukowym Habilitantka pisze w autoreferacie następująco: „dziedziną w której obroniłam doktorat była teologia duchowości. Jednak warto podkreślić, iż

publikacja przedstawiała problematykę związaną z pedagogiką”. Swoje osiągnięcia naukowe dr Anna Seredyńska sytuuje w obszarach: pedagogiki religijnej, pedagogiki resocjalizacyjnej, pedeutologii, pedagogiki opiekuńczej, zdrowotnej i tanatopedagogiki (autoreferat s. 17).

5. Ocena pracy wskazanej jako główny dorobek

W załączonym do dokumentacji autoreferacie (s. 24) Habilitantka stwierdza „mój dorobek naukowy oraz praca dydaktyczna i organizacyjna związane są przede wszystkim z subdyscypliną pedagogiki, jaką jest pedagogika opiekuńcza” Z tej perspektywy oceniam przedstawioną do recenzji monografię *Wolontariusz hospicyjny w ujęciu tanatopedagogiki. Predyspozycje. Przygotowanie. Wyzwania wychowawcze*. Kraków 2021 (zwanej dalej pracą habilitacyjną).

Taka deklaracja i autoidentyfikacja Autorki nadaje publikacji specyficzny charakter. Łączy ją z subdyscypliną wokół której od dawna toczona jest dyskusja o rodowód pedagogiki opiekuńczej, o jej status akademicki, o uwikłania polityczne w minionym okresie. W środowisku religijnym łączy się pedagogikę opiekuńczą z wielowiekową tradycją pracy charytatywnej, z działalnością zgromadzeń zakonnych i posługą wybitnych postaci Kościoła katolickiego. Pedagogika PRL odsunęła na daleki plan te religijne tradycje - eksponując funkcje opiekuńcze państwa i różnorodne rozwiązania instytucjonalne ograniczające niezbywalną rolę rodziny w wychowaniu dzieci. W efekcie pedagogika opiekuńcza w minionym okresie stała się praktycznym narzędziem indoktrynacji, a jednocześnie ciągle była i jest ważną i potrzebną specjalnością kształcenia pedagogów.

Dzisiejsza pedagogika opiekuńcza próbuje na nowo odzyskać swój walor naukowy. Odwołuje się już nie tylko do teorii potrzeb, ale do teorii działania społecznego, do polityki społecznej, a zwłaszcza do pracy socjalnej. Nie zmienia to faktu, że jest to ciągle subdyscyplina z trudem wpisująca się w przestrzeń naukową pedagogiki. Przytaczam te uwagi, aby podkreślić, że wpisanie pracy habilitacyjnej dr Seredyńskiej w ramy pedagogiki opiekuńczej nie ułatwia Autorce zadania. Skłania do pytań i ocen, które powinny być kierowane pod adresem dyscypliny, a nie Habilitantki.

Tematyka rozprawy habilitacyjnej dotyczy wolontariatu hospicyjnego i wolontariusza. Nie jest to temat nowy. Doświadczenia opisane przez Stasia Gawrońskiego, o których arcybiskup Życiński napisał, iż *przybliżają polskiemu czytelnikowi prawdę o formach człowieczej solidarności i urzeczywistniają Chrystusowe kryteria miłości wobec samotnych, opuszczonych, cierpiących* (Staś Gawroński 1999) znalazły swoich następców. Prace Mirosława Góreckiego, Barbary Kromolickiej, Piotra Krakowiaka i wielu innych - pokazały

wolontariat hospicyjny w perspektywie chrześcijańskiego miłosierdzia i posługi, w perspektywie dobroczynności i filantropii, jako służbę społeczną, opiekę paliatywną, pracę socjalną, pomoc medyczną, czy element polityki społecznej.

Co charakterystyczne, łączyły one wolontariat hospicyjny z pedagogiką, a dokładniej z tym, co onegdaj Aleksander Kamiński nazwał wychowaniem do starości, andragogiką, gerontologią. We wszystkich tych pracach wybrzmiewa wyraźnie głos cierpiących, umierających, głos ludzi zmierzających ku śmierci i spotkaniu z Bogiem. Przytoczone prace, będące pokłosiem wieloletniej praktyki i badań mają charakter wielowątkowy. Odślaniają istotę wolontariatu, przybliżają postaci jej prekursorów, czy wybitnych działaczy, oddają głos umierającym dzieciom, osobom starszym, rodzinie i wolontariuszom. Są to prace pedagogiczne sięgające jednocześnie do Transcendencji, filozofii, psychologii, medycyny i prawa. Pokazują czas umierania i trajektorię śmierci

W tym specyficznym obszarze analiz końca ludzkiego życia pojawił się nowy paradygmat metodologiczny. Kultowa już praca *Time for Dying* (Barner Glaser, Anselm Strauss, 1968) wprowadziła do nauk społecznych jakościowe badania narracyjne i wpisała się w konstruktoryzm społeczny. Taki charakter ma większość prac badawczych traktujących o opiece paliatywnej. Są to najczęściej badania narracyjne, biograficzne, badania w działaniu (action research).

Pani dr Anna Sereżyńska podąża inną drogą. Inaczej buduje koncepcje swoich badań. Jest niewątpliwie znawczynią problematyki wolontariatu hospicyjnego. Przytacza wiele znaczących badań i opracowań traktujących o wolontariacie i wolontariuszach. Załącza do swojej pracy obszerną bibliografię tematyczną (nie ma tam Glasera i Straussa). Odwołuje się do swojej wieloletniej praktyki związanej z Hospicjum św. Łazarza w Krakowie. Dysponuje wiedzą i doświadczeniem w tym zakresie. Uruchamia swoje kompetencje teologiczne i psychologiczne. Powołuje się na znane opracowania metodologiczne, powszechnie cytowane w naukach społecznych. Pomija jednak dyskusje nad dylematami metodologicznymi. Mam wrażenie, że pozostawia je poza polem badawczym. Skupia się i prostym bezpośrednim warsztacie badawczym i stosownie do niego konceptualizuje swoje badania. Dbą jednak o ramę teoretyczną swoich badań. Jest nią tanatopedagogika.

Pod tym pojęciem kryje się nie tylko próba połączenia tanatologii z pedagogiką. Jest to specyficzne spojrzenie na życie ludzkie przekraczające granice biologiczno-medyczne. Nie bez przyczyny do tego stanowiska sięgają osoby o wyraźnej religijnej formacji. Tanatopedagogika wkracza w obszary duchowości, transcendencji. Jest bardzo bliska teologicznym, psychologicznym i pedagogicznym kompetencjom dr Sereżyńskiej.

Habilitantka doskonale rozumie głębię tego obszaru badania i działania. Pisze na ten temat: „teoria tanatopedagogiki dotyka zarówno samej idei człowieka i jego rozumienia, jak i postrzegania śmierci. Jej percepcja stanowi klucz do rozumienia tanatopedagogiki, ponieważ śmierć jako podstawowe, wielowymiarowe doświadczenie człowieka dokonuje się w kontekście przeżywania siebie w przeszłości, teraźniejszości i przyszłości „ (s. s.77). W innym miejscu przytacza zdanie J. Binnebesela - jest to „nauka która przywraca równowagę pomiędzy chęcią zaprzeczenia, a koniecznością widzenia, to nauka między wyparciem, a świadomością tego, co jedynie jest pewne w życiu jest - nieuchronności śmierci” (s. 75). Wolontariusze hospicyjni podkreślają praktyczny charakter tanatopedagogiki. Jest to nauka o działaniu, o opiece, pomocy, o wsparciu człowieka umierającego i jego rodziny. Ma praktyczny wymiar, stawia wysokie wymagania osobom pełniącym posługę w hospicjum.

Rozprawa habilitacyjna *Wolontariusz hospicyjny w ujęciu tanatopedagogiki. Predyspozycje. Przygotowanie. Wyzwania wychowawcze* koncentruje się (jak wielokrotnie powtarza Autorka) na pytaniach o wyzwania wychowawcze stawiane kandydatom na wolontariuszy hospicjum.

To podstawowe pytanie badawcze poprzedzone jest szeroką kwerendą biblioteczną i solidnymi studiami nad problematyką wolontariatu hospicyjnego i nad tanatopedagogiką. Habilitantka przedstawia je w pierwszym rozdziale swojej pracy (*Przygotowanie i wychowanie wolontariuszy hospicyjnych jako zadanie tanatopedagogiki*). Jest to bardzo ciekawa i satysfakcjonująca lektura. Autorka z wielką swadą porusza się w obszernym interdyscyplinarnym temacie tanatopedagogiki. Przytacza wiele stanowisk, przedstawia różnorodne badania. Poprawnie buduje strukturę swojej rozprawy habilitacyjnej, Widać w tej pracy logiczną, rzeczową i dobrze argumentowaną analizę i narrację. Habilitantka korzysta z bardzo rozbudowanych źródeł bibliograficznych. Jest to solidny warsztat naukowy wzbogacony dodatkowo ładnym językiem. Dobrze to świadczy o kandydatce do stopnia dra habilitowanego.

Rozprawa dr Anny Seredyńskiej ma jakby dwa oblicza. Rozdział I – ma charakter głęboko humanistyczny, pedagogiczny i teologiczny. Autorka odważnie wkracza w obszary ontologiczne i epistemologiczne. Przyjmuje wyraźnie personalistyczny punkt widzenia. W centrum zainteresowania stawia osobę umieszczoną w hospicjum i wspierającego ją wolontariusza. Pyta o wartości i doświadczenia, o sensy i bezsensy umierania i śmierci. Ta część pracy jest głęboką i mądrą refleksją nad ludzkim losem, nad wychowaniem i nad pedagogiką.

Zupełnie inny charakter ma III część rozprawy tzw. rozdział badawczy. Pani dr Anna Seredyńska posługuje się analizą materiału wcześniej zebranego w swojej pracy zawodowej. W świetle współczesnej praktyki metodologicznej w naukach społecznych jest to zabieg nie budzący wątpliwości. Habilitantka pyta o cechy, motywacje i kompetencje wolontariuszy oraz o różnorodne czynniki osobowościowe i społeczne wpływające na podejmowanie i pozostawanie w posłudze hospicyjnej. Na tej podstawie próbuje odpowiedzieć na pytanie, na ile diagnoza tych (kompetencji – jakby powiedział pedagog) odpowiada na wyzwania tanatopedagogiki. Dr Seredyńska posługuje się bogatym materiałem empirycznym. W latach 2012 – 2019 przeprowadziła badania z grupą 318 wolontariuszy gromadząc różnorodne kwestionariusze własne (m.in. kwestionariusz poziomu mechanizmów obronnych) oraz typowe narzędzia psychologiczne (kwestionariusz osobowości Eysencka, kwestionariusz potrzeb Murraya).

Pani dr Seredyńskiej koncentruje się na analizie rozbudowanych badań ilościowych (s. 137- 288) Jest to bardzo szczegółowa analiza czynnikowa. Autorka posługując się statystyką opisową, stosuje techniki porównywania danych, techniki korelacyjne, testy związków między zmiennymi jakościowymi? techniki badania rozkładu oraz test badający moc stosowanych testów. Tak rozbudowane narzędzia analityczne świadczą z jednej strony o solidnym warsztacie badawczym Habilitantki bliższym psychologii. Czy one wszystkie są potrzebne i dostatecznie heurystyczne? Pedagog skłonny byłby pewnie odwołać się do zasady brzytwy Ockhama i zastosować prostsze, rozwiązanie – posłużyć się badaniami jakościowymi.

Habilitantka ma jednak prawo do własnych wyborów i preferencji metodologicznych i warsztatowych. Doktor Anna Seredyńska poszukuje profilu osobowego kandydata na wolontariusza korzystając z wielu rozbudowanych narzędzi badawczych. Wybór badań ilościowych wydaje się uzasadniony. Mam jednak wrażenie, że ten ogrom szczegółowych danych, różnorodnych zależności przytłacza i rozmywa cel badań. Trudno jest Habilitantce w konkluzji pracy zbudować syntetyczny profil kandydata na wolontariusza i odnieść ten obraz do wymagań stawianych przez tanatopedagogikę. Rezultatem badań Pani dr Anny Seredyńskiej jest wiele szczegółowych danych diagnostycznych i zweryfikowanych zależności. Są one niewątpliwie ważne i potrzebne, ale jednocześnie w różnym stopniu odkrywcze i nowatorskie.

Nie jestem wielkim zwolennikiem takiego modelu uprawiania pedagogiki empirycznej. Trudno jednak kwestionować, iż nauka rozwija się w pierwszym planie kumulatywnie - dzięki rozbudowanym, systematycznym diagnozom, dzięki solidnym, głębokim, szczegółowym analizom. Taki charakter mają badania empiryczne dr Anny Seredyńskiej.

Nie jestem wielkim zwolennikiem takiego modelu uprawiania pedagogiki empirycznej. Trudno jednak kwestionować, iż nauka rozwija się w pierwszym planie kumulatywnie - dzięki rozbudowanym, systematycznym diagnozom, dzięki solidnym, głębokim, szczegółowym analizom. Taki charakter mają badania empiryczne dr Anny Seredyńskiej.

Nie zmienia to jednak faktu, iż przedstawiona do recenzji rozprawa - to niewątpliwie znaczący naukowo i ważny społecznie wkład w badania nad wolontariatem hospicyjnym i posługą człowiekowi umierającemu. Co więcej jest to praca bliska pedagogice czy raczej należąca do pedagogiki. Odsłania najgłębsze fundamentalne strony ludzkiego losu – umierania i śmierci. Habilitantka nie tylko pokazuje mało znany obszar tanatologii w badaniach pedagogicznych. Odsłania wyzwania i zadania, jakie w tym obszarze stają przed praktykami i teoretykami, jak również przed pedagogiką.

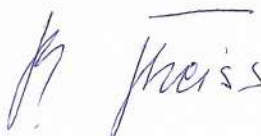
Konkluzja:

Działając na podstawie Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2021 r. poz. 478 zm.) stwierdzam, iż przedstawiony do oceny dorobek i rozprawa *Przygotowanie i wychowanie wolontariuszy hospicyjnych jako zadanie tanatopedagogiki* spełniają ustawowe wymagania stawiane kandydatom ubiegającym się o stopień doktora habilitowanego.

Dr Anna Seredyńska dysponuje dostatecznym dorobkiem naukowym i doświadczeniami akademickimi pozwalającym na awans naukowy. Uprawia pedagogikę na pograniczu teologii i psychologii. Dysponuje solidną wiedzą w badanym przez siebie obszarze, zna publikacje nie tylko polskie na ten temat. Przedstawiony do oceny dorobek i rozprawa habilitacyjna wskazana jako osiągnięcie dowodzą, iż Habilitantka dysponuje odpowiednimi osiągnięciami i kompetencjami akademickimi, metodologicznymi i warsztatowymi właściwymi dla nauk społecznych w dziedzinie pedagogika.

Ostateczna moja ocena dorobku i pracy dr Anny Seredyńskiej jest jednoznacznie pozytywna.

Prof. dr hab. Barbara Smolińska-Theiss

Henryków-Uroczę, 1 września 2023 r.